

Rolnummer 4816
Arrest nr. 111/2010 van 14 oktober 2010

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vragen over de artikelen 103 (oud) en 113 van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument, gesteld door de Correctionele Rechtbank te Charleroi.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters M. Melchior en M. Bossuyt, en de rechters R. Henneuse, E. De Groot, L. Lavrysen, A. Alen, J.-P. Snappe, J.-P. Moerman, E. Derycke en J. Spreutels, bijgestaan door de griffier P.-Y. Dutilleux, onder voorzitterschap van voorzitter M. Melchior,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. Onderwerp van de prejudiciële vragen en rechtspleging

Bij vonnis van 18 november 2009 in zake het openbaar ministerie tegen « Ryanair Ltd », waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 26 november 2009, heeft de Correctionele Rechtbank te Charleroi de volgende prejudiciële vragen gesteld :

1. « Schendt het (vroegere) artikel 103 van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument de artikelen 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, doordat het niet op precieze, duidelijke en voorspelbare wijze bepaalt wanneer iemand te kwader trouw handelt, en dus niet op precieze, duidelijke en voorspelbare wijze bepaalt wanneer een inbreuk op de bepalingen die door het (vroegere) artikel 103 van de voormelde wet worden beoogd, strafrechtelijk wordt bestraft ? »;

2. « Schendt het (vroegere) artikel 103 van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument de artikelen 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, doordat het (vroegere) artikel 103 van de voormelde wet voorziet in een strafsanctie voor een inbreuk op het (vroegere) artikel 94 van die wet, terwijl dat laatste niet duidelijk en precies bepaalt welke daden verboden zijn ? »;

3. « Schendt artikel 113 van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument het gelijkheidsbeginsel (artikelen 10 en 11 van de Grondwet), in samenhang gelezen met de artikelen 6.1 en 6.2 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, doordat het niet voorziet in de waarborgen die zijn bepaald in de wet op het politieambt wanneer de bevoegde inspecteurs die daartoe door de minister zijn aangesteld, overgaan tot het opstellen van processen-verbaal, terwijl die waarborgen, die zijn afgeleid uit de wet op het politieambt en meer bepaald uit de artikelen 1, 44/6 en 44/11, wel gelden voor de federale, de lokale, de spoorweg- en de scheepvaartpolitie ? ».

Memories zijn ingediend door :

- de vennootschap naar Iers recht « Ryanair Ltd », die keuze van woonplaats doet te 1000 Brussel, Havenlaan 86C;
- de Ministerraad;
- de Vlaamse Regering.

De vennootschap naar Iers recht « Ryanair Ltd » en de Ministerraad hebben memories van antwoord ingediend.

Op de openbare terechtzitting van 15 september 2010 :

- zijn verschenen :
- . Mr. W. Timmermans tevens *loco* Mr. P. Maeyaert, en Mr. G. Regout, advocaten bij de balie te Brussel, voor de vennootschap naar Iers recht « Ryanair Ltd »;

. Mr. E. Balate, advocaat bij de balie te Bergen, en Mr. M. Roosen, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad en voor de Vlaamse Regering;

- hebben de rechters-verslaggevers J.-P. Moerman en A. Alen verslag uitgebracht;
- zijn de voornoemde advocaten gehoord;
- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. *De feiten en de rechtspleging in het bodemgeshil*

Bij de Correctionele Rechtbank te Charleroi wordt een strafvordering aanhangig gemaakt tegen de vennootschap « Ryanair », die met name ervan wordt beticht herhaaldelijk verschillende bepalingen te hebben overtreden van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument.

De verwijzende rechter acht het noodzakelijk de voormelde prejudiciële vragen te stellen.

III. *In rechte*

- A -

Standpunt van de Ministerraad

A.1.1. Wat de eerste prejudiciële vraag betreft, wijst de Ministerraad erop dat alleen de verwijzing naar het begrip « kwade trouw », die vervat is in de in het geding zijnde bepaling, de vraag aan het Hof lijkt te verantwoorden.

Wanneer de rechtspraak van het Hof betreffende het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel op die bepaling wordt toegepast, blijkt dat de beoogde handelwijzen voldoende zijn omschreven en dat alleen de ernst van de tekortkoming een probleem oplevert. Immers, ook al kan kwade trouw leiden tot een andere beoordeling van de inbreuk, toch is zij geen bepalend criterium voor de aard van de handelwijze, maar wel voor de intentie waardoor ze wordt gekenmerkt. Het bewijs van dat moreel bestanddeel komt aan de procureur des Konings toe.

A.1.2. Het begrip « kwade trouw » is een vaststaand begrip in strafzaken en bij de toepassing die de rechter ervan moet maken, wordt rekening gehouden met de voorzienbaarheid die een strafbaar feit moet kenmerken. Overigens kent het Belgisch strafrecht geen misdrijf zonder moreel bestanddeel, wat beantwoordt aan de vereisten van artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

In een principieel arrest van 19 oktober 1983 heeft het Hof van Cassatie overigens geoordeeld dat de persoon die zich schuldig heeft gemaakt aan handelingen die in strijd zijn met de eerlijke handelsgebruiken manifest te kwader trouw was. De hoven en rechtbanken passen dat begrip zonder noemenswaardige problemen toe.

Overigens heeft het ongunstige advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State geen betrekking op de voorzienbaarheid van het begrip « kwade trouw ». De rechtspraak van het Hof met betrekking tot de begrippen « openbare orde » of « goede zeden » is te dezen niet pertinent. Er dient daarentegen rekening te

worden gehouden met de rechtspraak van het Hof waarbij werd geoordeeld dat strafbaarstellingen die verwijzen naar een gebruik dat op betekenisvolle wijze in het nadeel is van de vermogensbelangen van een vennootschap of van haar schuldeisers of vennoten, voldoende voorzienbaar zijn. Het is immers de mate waarin men zich bewust is van de schending van de norm, die *in casu* in het geding is.

Ten slotte kunnen de meningsverschillen binnen de rechtsleer en de rechtspraak het voorzienbare karakter van de norm niet ontkrachten. In dat verband stelt de Ministerraad niet dat de in het geding zijnde bepaling een kwaadwillig of bedrieglijk opzet vereist, maar wel een uitdrukkelijke wil om de wet te overtreden.

A.2.1. Wat de tweede prejudiciële vraag betreft, is de Ministerraad van mening dat zij niet meer de intentie betreft waarmee de norm werd overtreden, maar wel de onvoldoende precieze inhoud van de geschonden norm zelf.

De in het geding zijnde bepaling is de algemene gedragsnorm die voor een verkoper geldt. Zij verwijst naar een tweevoudig begrip, namelijk dat van de eerlijke handelsgebruiken en dat van het belang van de consumenten. Die bepaling, in de versie waarnaar de prejudiciële vraag verwijst, werd niettemin opgeheven en vervangen bij artikel 94/1 van de in het geding zijnde wet. De oneerlijke handelspraktijken worden uitvoerig erin gedefinieerd.

A.2.2. Het begrip « oneerlijkheid » wordt op vaststaande wijze door de hoven en rechtbanken geïnterpreteerd. Het verwijst naar een geheel van gebruikelijke gedragingen die als uitgangspunt kunnen dienen om te beoordelen of de betrokken handelspraktijk strafbaar kan worden gesteld.

Zelfs in de veronderstelling dat de richtlijn 2005/29/EG « betreffende oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten op de interne markt » overgaat tot een volledige harmonisatie, dient te worden vastgesteld dat die richtlijn hoe dan ook zelf bepalingen bevat die voor interpretatie vatbaar zijn, zoals die welke betrekking hebben op on gepaste beïnvloeding of professionele toewijding.

A.3.1. Wat de derde prejudiciële vraag betreft, is het niet betwistbaar dat de wet op het politieambt de overblijvende categorie van de agenten van de gerechtelijke politie, die worden beschouwd als ambtenaren die opdrachten van gerechtelijke politie uitoefenen zonder de hoedanigheid van officier van gerechtelijke politie te hebben, in aanmerking heeft genomen.

De ambtenaren van de bijzondere inspectiediensten zijn geen officieren van gerechtelijke politie, maar beschikken over een bevoegdheid van gerechtelijke politie, met name om processen-verbaal op te stellen die bewijskracht hebben tot het tegendeel is bewezen, een bevoegdheid die zij onder het toezicht van de procureur-generaal uitoefenen.

Het « Comité P » heeft overigens geoordeeld dat die ambtenaren aan zijn toezicht konden worden onderworpen. In termen van bescherming van de burger, creëert het onderscheid tussen de officieren van gerechtelijke politie en die ambtenaren bijgevolg geen enkele discriminatie.

Bovendien is het verschil in behandeling gegrond op objectieve en redelijk verantwoorde criteria. De aangestelde ambtenaren leggen de eed af die is bepaald in artikel 7 van het koninklijk besluit van 2 oktober 1937 en zijn verplicht hun hiërarchische meerdere op de hoogte te stellen van elke onwettigheid of onregelmatigheid waarvan zij kennis hebben.

De handelingen van gerechtelijke politie die door de aangestelde ambtenaren worden verricht, zijn dit binnen het strikte kader van de in het geding zijnde bepaling, die geen aantasting vormt van de bescherming van de individuele rechten en vrijheden. Het door de wetgever nagestreefde doel bestaat erin een beroep te kunnen doen op ambtenaren die de specifieke materie van de handelspraktijken en van het consumentenrecht kennen.

De bijzondere bewijskracht die aan hun vaststellingen is verbonden, wordt verantwoord door het specifieke karakter van de onderzochte inbreuken, rekening houdend met de moeilijkheid om aan de hand van de gewone bewijsmiddelen het plegen van bepaalde misdrijven te bewijzen. Bovendien heeft die bewijskracht enkel betrekking op de materiële elementen van de inbreuk en is ze uitsluitend verbonden aan de persoonlijke vaststellingen van de ambtenaar. De wetgever neemt zodoende de vereisten van het arrest nr. 40/2000 van het Hof in acht. Ten slotte blijft de wetgever bevoegd om te oordelen dat, in bepaalde gevallen, de processen-verbaal meer zijn dan een loutere inlichting, zoals blijkt uit de artikelen 154 en 189 van het Wetboek van strafvordering.

De Ministerraad onderstreept niettemin dat de prejudiciële vraag niet rechtstreeks betrekking heeft op dat verschil in behandeling, maar op die welke voortvloeien uit de niet-toepassing van de waarborgen die vervat zijn in de wet op het politieambt.

De aangestelde ambtenaren zijn overigens onderworpen aan de bepalingen van de wet tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer en mogen bijgevolg de door hen verkregen inlichtingen niet afwenden van de doeleinden ervan. Die waarborg is vergelijkbaar met die waarin de wet op het politieambt voorziet. Het is juist dat, in tegenstelling tot een aangestelde ambtenaar, een politieambtenaar die artikel 44/1 van de wet op het politieambt zou schenden, zich blootstelt aan strafsancities. Niettemin wordt dat verschil in behandeling getemperd door het feit dat de aangestelde ambtenaren zijn onderworpen aan het toezicht van de procureur-generaal en van hun hiërarchische meerdere. Overigens is artikel 241 van het Strafwetboek op hen van toepassing.

A.3.2. Het Hof heeft reeds de bevoegdheden van de door de Minister aangestelde ambtenaren toelaatbaar geacht, onder meer op het vlak van minnelijke schikking in strafzaken. Overigens heeft het Hof zich uitgesproken over de grondwettigheid van de verschillen die kunnen worden vastgesteld tussen de verschillende regelingen inzake vervolging en, in het bijzonder, over de regeling die eigen is aan de douane- en accijnswetgeving, en heeft het de gegrondheid van dat systeem erkend.

Die rechtspraak werd onlangs toegepast door het Hof van Beroep te Luik, in een arrest van 8 juni 2009, waarbij het weigerde aan het Hof een prejudiciële vraag te stellen op grond van het feit dat de specifieke vervolgingsregeling die door de wetgever was vastgesteld, klaarblijkelijk geen discriminerende gevolgen had.

A.3.3. Zelfs indien een onregelmatigheid zou worden vastgesteld die is afgeleid uit een handeling van een aangestelde ambtenaar, zou ten slotte de rechtspraak van het Hof van Cassatie moeten worden toegepast, volgens welke bewijzen die op onrechtmatige wijze zijn verkregen, niet noodzakelijk worden geweerd.

Standpunt van de Vlaamse Regering

A.4.1. De Vlaamse Regering onderzoekt enkel de derde prejudiciële vraag. Zij neemt hoofdzakelijk de argumenten over die door de Ministerraad zijn uiteengezet. Zij wijst bovendien erop dat de gemeenschappen en de gewesten aan hun beëdigde ambtenaren de hoedanigheid van agent van gerechtelijke politie kunnen toekennen. Zij zijn eveneens bevoegd om de bewijskracht van de processen-verbaal die deze ambtenaren kunnen opstellen, te regelen en om de gevallen te bepalen waarin een huiszoeking kan plaatsvinden.

Het is nauwelijks denkbaar dat de bijzondere wetgever aan de gemeenschappen en de gewesten bevoegdheden inzake strafvordering heeft toegekend zonder erop toe te zien dat die bevoegdheden, in samenhang gelezen met de bepalingen van het Wetboek van strafvordering en met de rechten die zijn verankerd in titel II van de Grondwet en in het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, zouden volstaan om de strafvordering op een grondwetsconforme wijze uit te voeren.

A.4.2. Overigens zijn de gemeenschaps- of gewestwetgevers niet bevoegd om de artikelen 44/6 en 44/11 van de wet op het politieambt van toepassing te verklaren op de ambtenaren aan wie zij de hoedanigheid van agent van gerechtelijke politie toekennen. Die bepalingen kunnen derhalve niet worden toegepast op de agenten van gerechtelijke politie, met inbegrip van die welke niet expliciet in de wet zelf zijn vermeld.

Standpunt van Ryanair Ltd

A.5.1. Wat de eerste prejudiciële vraag betreft, dient te worden opgemerkt dat de in het geding zijnde bepaling in strafsancities voorziet in geval van inbreuken die te kwader trouw zijn gepleegd. Het begrip « kwade trouw » is echter uiterst vaag en algemeen, en voldoet dus niet aan de vereisten van voorzienbaarheid van de strafwet. Het kent de rechter in feite een echte bevoegdheid tot strafbaarstelling toe.

Dat was overigens de mening van de afdeling wetgeving van de Raad van State. Ondanks haar opmerkingen heeft de wetgever het niet nodig geacht dat begrip te vervangen door een transparanter begrip of het nader te omschrijven.

Het Hof heeft overigens reeds geoordeeld dat de begrippen « openbare orde » en « goede zeden » op zich geen strafbaar feit kunnen definiëren en dat de onduidelijkheid van bepaalde termen, zoals het begrip « problematisch gebruik », een schending van het wettigheidsbeginsel kan teweegbrengen.

A.5.2. De rechtspraak kan het gebrek aan voorzienbaarheid van de strafwet niet verhelpen. Overigens kan de rechtspraak betreffende het begrip « kwade trouw » sowieso niet de nodige precisering, duidelijkheid en voorspelbaarheid aanreiken. De vraag of kwade trouw een algemeen of een bijzonder opzet impliceert, is aldus controversieel binnen de rechtspraak.

A.5.3. De regels die gelden op het gebied van intellectuele eigendomsrechten wijzen eveneens op de lacunes van de in het geding zijnde bepaling. Het Benelux-Verdrag gebruikt immers het begrip « kwade trouw » wanneer een overtreder burgerlijk dient te worden gestraft. De wet van 15 mei 2007 betreffende de bestraffing van namaak en piraterij van intellectuele eigendomsrechten maakt daarentegen gebruik van het begrip « kwaadwillig of bedrieglijk opzet » - dat wil zeggen een bijzonder opzet -, voor de strafbaarstelling van dat type van gedragingen.

A.6.1. Wat de tweede prejudiciële vraag betreft, wordt het begrip « eerlijke handelsgebruiken » niet duidelijk gedefinieerd. De afdeling wetgeving van de Raad van State heeft overigens gewezen op de vage en algemene criteria waarop artikel 94 van de in geding zijnde wet was gegrond. Bovendien heeft de wetgever aangenomen dat kwalijke praktijken die buiten het toepassingsgebied van de in het geding zijnde wet vallen, het voorwerp konden zijn van het algemene verbodssysteem dat door de in het geding zijnde bepaling wordt opgelegd.

Het is juist dat de wetgever heeft geprobeerd de betekenis te verduidelijken die moet worden gegeven aan artikel 94 van de in het geding zijnde wet, naar aanleiding van de omzetting van de richtlijn 2005/29/EG, die ertoe strekt van de regelgeving betreffende de oneerlijke handelspraktijken van ondernemingen jegens consumenten te harmoniseren. Het nieuwe artikel 94/5, § 1, van de in het geding zijnde wet werkt echter in geen enkel opzicht het gebrek aan voorzienbaarheid van de vroegere bepaling weg. Immers, ook al worden bepaalde oneerlijke handelspraktijken opgesomd in de artikelen 94/6 tot 94/11 van de in het geding zijnde wet, toch is die lijst niet exhaustief. Bovendien wordt het begrip « oneerlijke handelspraktijken » nog steeds niet door de wet gedefinieerd.

Bovendien wordt een schending van artikel 94/3, dat de tegenhanger is van artikel 94/5 wat de relatie tussen handelaars betreft, niet strafrechtelijk bestraft. Door toe te staan dat een schending van dit artikel 94/3 niet het voorwerp kan uitmaken van een strafsancie, heeft de wetgever impliciet toegegeven dat dit artikel niet voldoende duidelijk, precies en voorspelbaar was.

A.6.2. Daaruit volgt dat het begrip « eerlijke handelsgebruiken », ook al is het aannemelijk binnen het burgerlijk recht, op zich niet de definitie van een strafbaar feit kan vormen, zonder rechtsonzekerheid te creëren.

A.7.1. Wat de derde prejudiciële vraag betreft, kent de in het geding zijnde bepaling de door de Minister aangestelde ambtenaren de bevoegdheid toe om de inbreuken op de in het geding zijnde wet op te sporen en vast te stellen. Die ambtenaren vallen echter niet onder de wet op het politieambt. Dat heeft tot gevolg dat hun processen-verbaal niet de waarborgen zullen bevatten van de klassieke processen-verbaal die worden opgesteld door politieagenten die zijn onderworpen aan de wet op het politieambt.

A.7.2. In die wet wordt verwezen naar de bestaande algemene rechtsbeginselen ter bescherming van de individuele rechten en vrijheden, maar ook naar de waarborgen die zijn vervat in de artikelen 28*bis*, 28*ter*, 55 en 56 van het Wetboek van strafvordering. Die artikelen beogen de wettigheid en de loyaliteit van het opsporen van inlichtingen. Het zwijgrecht valt eveneens binnen het toepassingsgebied van die waarborgen.

De in het geding zijnde wetgeving bevat echter niet zulke waarborgen. De persoon die door de aangestelde ambtenaren wordt geverbaliseerd, zal bijgevolg niet het toezicht van de procureur des Konings genieten die in het kader van zijn opsporingsopdracht toeziet op de wettigheid van de bewijsmiddelen en de loyaliteit waarmee de bewijzen worden verzameld. Dat verschil is des te meer uitgesproken wanneer men rekening houdt met het feit dat de processen-verbaal die door die ambtenaren worden opgesteld, bewijskracht hebben tot het tegendeel is bewezen, terwijl de processen-verbaal die worden opgesteld door politie-inspecteurs die aan de wet op het politieambt zijn onderworpen, minder bewijskracht hebben.

A.7.3. De personen tegen wie een onderzoek wegens de schending van de in het geding zijnde wet wordt gevoerd door ambtenaren die door de Minister zijn aangesteld, en de personen tegen wie zulk een onderzoek wordt gevoerd door politieagenten, bevinden zich in een vergelijkbare situatie. Overigens maakt het feit dat de door de Minister aangestelde ambtenaren zijn onderworpen aan het toezicht van het « Comité P », zoals wordt onderstreept door de Ministerraad en door de Vlaamse Regering, de stelling van vergelijkbaarheid van de situaties aannemelijk.

A.7.4. Wat het doel van de wetgever betreft, dient te worden verwezen naar de parlementaire voorbereiding van de wet van 4 juli 1962 om een spoor daarvan terug te vinden. Het gaat erom de opsporing en de vaststelling van inbreuken toe te vertrouwen aan de personen die technisch gezien het best voorbereid lijken op die taak.

De wetgever rechtvaardigt op die manier de bevoegdheid van de aangestelde ambtenaren om processen-verbaal op te stellen. Hij verantwoordt echter niet waarom hij aan hun processen-verbaal een grotere bewijskracht toekent. Die bewijskracht kan zeker niet worden verantwoord in het geval waarin de bekeurde niet de waarborgen geniet die aan de beklaagde worden toegekend in het gemeen recht van de strafprocedure.

A.7.5. Wat de evenredigheid van de maatregel betreft, is het niet redelijkerwijze verantwoord de waarborgen vastgelegd in de wet op het politieambt op te offeren teneinde een onderzoek te laten voeren door personen die technisch gezien het best voorbereid lijken op die taak en wier processen-verbaal bewijskracht hebben tot het tegendeel is bewezen. Er bestaan immers alternatieven die even doeltreffend zijn als de in het geding zijnde bepaling om het nagestreefde doel te bereiken, zonder dat zij noodzakelijkerwijs voor het betrokken individu dezelfde ongunstige gevolgen hebben.

Noch de verplichting die deze gemandateerde ambtenaren hebben om de eed af te leggen, noch de toepassing, op hen, van artikel 29 van het Wetboek van strafvordering, kan het ontbreken van de waarborgen waarin de wet op het politieambt voorziet, verhelpen.

Overigens zijn de arresten waarop de Ministerraad en de Vlaamse Regering zich in hun memorie baseren, te dezen niet pertinent. Dat geldt voor het arrest nr. 13/95, dat betrekking had op personen die zich in een gunstigere situatie bevonden door het feit dat de inbreuk was vastgesteld door ambtenaren die door de Minister waren aangesteld.

Dat geldt eveneens voor de arresten nrs. 40/2000 en 16/2001, die werden gewezen met betrekking tot de douane- en accijnswetgeving. Die wetgeving verschilt echter fundamenteel van de in het geding zijnde wet.

Enerzijds kent de in het geding zijnde bepaling de bekeurde verdachten niet dezelfde waarborgen toe als de douane- en accijnswetgeving. Zo moeten de processen-verbaal in die aangelegenheid door minstens twee daartoe bevoegde personen worden opgemaakt, verplichte vermeldingen bevatten en aan bepaalde personen worden meegedeeld, waaronder de verdachte.

Anderzijds is het vaststellen van inbreuken op de douane- en accijnswetgeving in de praktijk moeilijk, gelet op het specifieke karakter van de betrokken inbreuken. Zulk een redenering kan niet worden overgenomen voor de materie van de handelspraktijken.

Ten slotte diende het Hof de douane- en accijnswetgeving niet te onderzoeken in het licht van de waarborgen die vervat zijn in de wet op het politieambt.

Wat het arrest van het Hof van Beroep te Luik van 8 juni 2009 betreft, dient te worden onderstreept dat het betrekking had op processen-verbaal die waren opgesteld krachtens de wet van 11 juni 2004 tot beteugeling van bedrog met de kilometerstand van voertuigen. In tegenstelling tot de in het geding zijnde wet, wordt een afschrift van de krachtens die wet opgestelde processen-verbaal aan de bekeurde toegezonden.

A.8.1. In haar memorie van antwoord betwist Ryanair ten slotte de ontvankelijkheid van de tussenkost van het Vlaamse Gewest en van de Vlaamse Gemeenschap.

Artikel 85 van de bijzondere wet op het Grondwettelijk Hof vermeldt immers noch het Vlaamse Gewest, noch de Vlaamse Gemeenschap als zijnde gemachtigd om een memorie in te dienen met betrekking tot de prejudiciële vragen die door de hoven en rechtbanken worden gesteld. Bovendien wijst niets erop dat de memorie in tussenkost werd ingediend op grond van een beslissing van de Vlaamse Regering. Overigens is een

gedeelte van de memorie in tussenkomst in het Frans opgesteld, zonder vertaling in het Nederlands, met overtreding van artikel 62, 2°, van de bijzondere wet op het Grondwettelijk Hof.

A.8.2. In ondergeschikte orde dient te worden vastgesteld dat het argument dat is afgeleid uit de bevoegdheidsverdelende regels ertoe strekt een bevestigend antwoord op de prejudiciële vraag elk gevolg te ontnemen. Het komt echter de verwijzende rechter toe na te gaan of het antwoord op de vraag die hij stelt, onontbeerlijk is voor de oplossing van het geschil.

In elk geval kan het feit dat de gewesten en de gemeenschappen de hoedanigheid van agent of officier van gerechtelijke politie kunnen toekennen, de uitoefening van hun ambt niet onttrekken aan discriminatie.

- B -

B.1.1. Zoals het van toepassing is op het voor de verwijzende rechter hangende geschil, vóór de wijziging ervan bij de wet van 5 juni 2007, bepaalt artikel 103 van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument, die werd opgeheven bij de wet van 6 april 2010 betreffende marktpraktijken en consumentenbescherming :

« Met geldboete van 500 tot 20 000 frank worden gestraft, zij die te kwader trouw de bepalingen van deze wet overtreden, met uitzondering van die welke bedoeld zijn in de artikelen 102, 104 en 105 en met uitzondering van de inbreuken bedoeld in de artikelen 30, 93 en 97 ».

B.1.2. Zoals het van toepassing is op het voor de verwijzende rechter hangende geschil, vóór de wijziging ervan bij de wet van 5 juni 2007, bepaalt artikel 94 van de voormelde wet van 14 juli 1991 :

« Verboden is elke met de eerlijke handelsgebruiken strijdige daad, waardoor een verkoper de belangen van een of meer consumenten schaadt of kan schaden ».

B.1.3. Zoals het van toepassing is op het voor de verwijzende rechter hangende geschil, bepaalt artikel 113 van de voormelde wet van 14 juli 1991 :

« § 1. Onverminderd de plichten van de officieren van de gerechtelijke politie, zijn de door de Minister aangestelde ambtenaren bevoegd om de in de artikelen 102 tot 105 vermelde inbreuken op te sporen en vast te stellen. De processen-verbaal welke door die ambtenaren worden opgesteld, hebben bewijskracht tot het tegendeel is bewezen.

§ 2. In de uitoefening van hun ambt mogen de in § 1 bedoelde ambtenaren :

1. tijdens de gewone openings- of werkuren binnentreden in de werkplaatsen, gebouwen, belendende binnenplaatsen en besloten ruimten waar zij voor het vervullen van hun opdracht toegang moeten hebben;

2. alle dienstige vaststellingen doen, zich op eerste vordering ter plaatse de documenten, stukken of boeken die zij voor hun opsporingen en vaststellingen nodig hebben, doen voorleggen en daarvan afschrift nemen;

3. tegen ontvangstbewijs, beslag leggen op de onder punt 2 opgesomde documenten, noodzakelijk voor het bewijs van een inbreuk of om de mededaders of medeplichtigen van de overtreeders op te sporen;

4. monsters nemen op de wijze en onder de voorwaarden door de Koning bepaald;

5. indien zij redenen hebben te geloven aan het bestaan van een inbreuk, in bewoonde lokalen binnentreden met voorafgaande machtiging van de rechter bij de politierechtbank; de bezoeken in bewoonde lokalen moeten tussen acht en achttien uur en door minstens twee ambtenaren gezamenlijk geschieden.

§ 3. In de uitoefening van hun ambt kunnen de in § 1 bedoelde ambtenaren de bijstand van de gemeentepolitie of van de rijkswacht vorderen.

§ 4. De gemachtigde ambtenaren oefenen de hun door dit artikel verleende bevoegdheden uit onder het toezicht van de procureur-generaal, onverminderd hun ondergeschiktheid aan hun meerderen in het bestuur.

§ 5. De inbreuken bedoeld in artikel 102, tweede lid, kunnen worden opgespoord en vastgesteld zowel door de ambtenaren bedoeld in § 1 als door die bedoeld in artikel 11 van de wet van 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de verbruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere produkten.

§ 6. Wanneer toepassing wordt gemaakt van artikel 101, wordt het in § 1 bedoeld proces-verbaal aan de procureur des Konings pas toegezonden, wanneer aan de waarschuwing geen gevolg is gegeven. Wanneer toepassing wordt gemaakt van artikel 116, wordt het proces-verbaal aan de procureur des Konings pas toegezonden, wanneer de overtreder niet op het voorstel tot minnelijke schikking is ingegaan ».

Ten aanzien van de ontvankelijkheid van de memorie van de Vlaamse Regering

B.2.1. De vennootschap Ryanair betwist de ontvankelijkheid van de memorie in tussenkomst ingediend door « de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest, vertegenwoordigd door de Vlaamse Regering », op grond van het feit dat enkel de Vlaamse Regering, en niet de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest, memories kan indienen.

Het is juist dat in het stelsel van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, zoals blijkt uit artikel 85, eerste lid, ervan, wat de Staat, de gemeenschappen en de gewesten betreft, niet de daarmee overeenstemmende rechtspersonen voor het Hof tussenkomen, maar uitsluitend de in de bijzondere wet daartoe aangewezen organen, te weten respectievelijk de Ministerraad, de onderscheiden Regeringen en de voorzitters van de wetgevende vergaderingen.

Al verklaart de Vlaamse Regering in de aanhef van haar memorie in tussenkomst op te treden als vertegenwoordigend orgaan van de Vlaamse Gemeenschap en van het Vlaamse Gewest, toch blijkt dat die memorie werd opgemaakt en ingediend uitsluitend op grond van een beslissing van de Vlaamse Regering en zonder dat ter zake enig ander orgaan is opgetreden.

B.2.2. De exceptie wordt verworpen.

B.2.3. De vennootschap Ryanair is overigens van mening dat de memorie van de Vlaamse Regering onontvankelijk moet worden verklaard doordat zij artikel 62, tweede lid, 2°, van de voormelde bijzondere wet van 6 januari 1989 schendt, dat bepaalt dat de gemeenschaps- en gewestregeringen, in hun akten en verklaringen, hun bestuurstaal gebruiken.

Krachtens die bepaling diende de Vlaamse Regering haar memorie in tussenkomst in het Nederlands te redigeren. Het Hof wijst erop dat die memorie uitsluitend in het Nederlands is geredigeerd, maar dat de Vlaamse Regering, ter staving van haar argumentatie, een passage heeft geciteerd uit de *Handelingen van de Senaat*, met het betoog, in het Frans, van een senator.

Het citeren, in de oorspronkelijke versie ervan, van een uittreksel uit een parlementair stuk waarvan geen officiële vertaling bestaat, vormt geen schending van artikel 62, tweede, 2°, van de bijzondere wet van 6 januari 1989.

B.2.4. De exceptie wordt verworpen.

Ten aanzien van de eerste twee prejudiciële vragen

B.3. Met zijn eerste twee prejudiciële vragen ondervraagt de verwijzende rechter het Hof over de bestaanbaarheid van artikel 103 van de in het geding zijnde wet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 94 ervan, met de artikelen 12 en 14 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

B.4.1. De artikelen 12 en 14 van de Grondwet bepalen :

« Art. 12. De vrijheid van de persoon is gewaarborgd.

Niemand kan worden vervolgd dan in de gevallen die de wet bepaalt en in de vorm die zij voorschrijft.

Behalve bij ontdekking op heterdaad kan niemand worden aangehouden dan krachtens een met redenen omkleed bevel van de rechter, dat moet worden betekend bij de aanhouding of uiterlijk binnen vierentwintig uren ».

« Art. 14. Geen straf kan worden ingevoerd of toegepast dan krachtens de wet ».

Vermits de in het geding zijnde bepalingen niet worden bekritiseerd in zoverre zij een straf invoeren, maar enkel in zoverre zij bepaalde gedragingen strafbaar stellen, is artikel 14 van de Grondwet vreemd aan de eerste twee vragen die door de verwijzende rechter worden gesteld.

B.4.2. Artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens bepaalt :

« 1. Niemand kan worden veroordeeld wegens een handelen of nalaten, dat geen strafbaar feit naar nationaal of internationaal recht uitmaakte ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde. Evenmin zal een zwaardere straf worden opgelegd dan die welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was.

2. Dit artikel staat niet in de weg aan het vonnis en de straf van iemand die schuldig is aan een handelen of nalaten, hetwelk ten tijde dat het handelen of nalaten geschiedde, een misdrijf was overeenkomstig de algemene rechtsbeginselen welke door de beschaafde volken worden erkend ».

B.4.3. Door aan de wetgevende macht de bevoegdheid te verlenen om te bepalen in welke gevallen en in welke vorm strafvervolgning mogelijk is, waarborgt artikel 12, tweede lid, van de Grondwet aan elke burger dat geen enkele gedraging strafbaar zal worden gesteld

dan krachtens regels aangenomen door een democratisch verkozen beraadslagende vergadering.

B.4.4. Het wettigheidsbeginsel in strafzaken gaat bovendien uit van de idee dat de strafwet moet worden geformuleerd in bewoordingen op grond waarvan eenieder, op het ogenblik waarop hij een gedrag aanneemt, kan uitmaken of dat gedrag al dan niet strafbaar is. Het eist dat de wetgever in voldoende nauwkeurige, duidelijke en rechtszekerheid biedende bewoordingen bepaalt welke feiten strafbaar worden gesteld, zodat, enerzijds, diegene die een gedrag aanneemt, vooraf op afdoende wijze kan inschatten wat het strafrechtelijke gevolg van dat gedrag zal zijn en, anderzijds, aan de rechter geen al te grote beoordelingsbevoegdheid wordt gelaten.

Het wettigheidsbeginsel in strafzaken staat evenwel niet eraan in de weg dat de wet aan de rechter een beoordelingsbevoegdheid toekent. Er dient immers rekening te worden gehouden met het algemene karakter van de wetten, de uiteenlopende situaties waarop zij van toepassing zijn en de evolutie van de gedragingen die zij bestraffen.

Aan het vereiste dat een misdrijf duidelijk moet worden omschreven in de wet is voldaan wanneer de rechtzoekende, op basis van de bewoordingen van de relevante bepaling en, indien nodig, met behulp van de interpretatie daarvan door de rechtscollèges, kan weten welke handelingen en welke verzuimen zijn strafrechtelijke aansprakelijkheid meebrengen.

B.4.5. Enkel bij het onderzoek van een specifieke strafbepaling is het mogelijk om, rekening houdend met de elementen eigen aan de misdrijven die zij wil bestraffen, te bepalen of de door de wetgever gehanteerde algemene bewoordingen zo vaag zijn dat ze het strafrechtelijk wettigheidsbeginsel zouden schenden.

Wat het begrip « kwade trouw » betreft

B.5.1. De verwijzende rechter wenst in de eerste plaats van het Hof te vernemen of het begrip « kwade trouw », dat in artikel 103 van de in het geding zijnde wet wordt gebruikt om het morele bestanddeel van de inbreuk te definiëren, aan de vereisten van voorzienbaarheid van de strafwet voldoet.

B.5.2. Het is juist dat de definitie van het morele bestanddeel dat door de in het geding zijnde bepaling wordt beoogd, aanleiding zou kunnen geven tot interpretatiemoeilijkheden. Niettemin dient rekening te worden gehouden met de toelichting die daarover werd gegeven tijdens de parlementaire voorbereiding van de in het geding zijnde wet. Daarin wordt immers het volgende gepreciseerd :

«Er is sprake van kwade trouw wanneer, rekening houdend met de feitelijke omstandigheden waarin de daden werden gesteld, de dader ervan geen enkele twijfel [...] kan hebben over het delictuele karakter ervan.

De kwade trouw veronderstelt geen bijzondere bedoeling : het volstaat dat de betrokkene met kennis van zaken en ten nadele van zijn concurrenten of van de verbruikers de wet overtreedt » (*Parl. St.*, Senaat, 1984-1985, nr. 947/1, p. 51).

B.5.3. In de interpretatie die het Hof van Cassatie aan die bepaling geeft, kiest het voor een soortgelijke interpretatie van het begrip « kwade trouw » (Cass., 19 oktober 1983, *Arr. Cass.*, 1983-1984, I, p. 186; Cass., 26 oktober 1988, *Arr. Cass.*, 1988-1989, I, p. 231).

Dat is overigens de strekking die dat begrip krijgt in de omgangstaal en volgens de gewone betekenis, zodat de rechtsonderhorige redelijkerwijs in staat is de draagwijdte ervan te bepalen. Dat geldt des te meer wanneer de adressaten van de strafbaarstelling, zoals te dezen, personen zijn die beroepsmatig handelen en over goede informatie beschikken of kunnen beschikken ten aanzien van de wenselijkheid van hun gedragingen.

B.5.4. Een tekst met algemene draagwijdte kan niet worden verweten geen preciezere definitie van het vereiste opzet te geven. Zoals het hem toekomt wanneer hij over de ernst van de aan hem voorgelegde feiten moet oordelen, zal de rechter het bestaan van dat opzet moeten beoordelen, niet op grond van subjectieve opvattingen die de toepassing van de in het geding zijnde bepaling onvoorzienbaar zouden maken, maar door de objectieve bestanddelen in overweging te nemen en met de specifieke omstandigheden van elke zaak en met de in het strafrecht geldende beperkende interpretatie rekening te houden.

B.6. De eerste prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Wat betreft het begrip « daad die strijdig is met de eerlijke handelsgebruiken »

B.7.1. De verwijzende rechter wenst eveneens van het Hof te vernemen of het begrip « daad die strijdig is met de eerlijke handelsgebruiken » voldoet aan de vereiste van voorzienbaarheid die is opgelegd bij artikel 12, tweede lid, van de Grondwet, en bij artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

In zoverre, krachtens artikel 103 van de in het geding zijnde wet, het te kwader trouw stellen van een daad die strijdig is met de eerlijke handelsgebruiken en die de belangen van één of meer consumenten schaadt of kan schaden, uit hoofde van een verkoper, een strafbaar feit vormt, dienen de waarborgen afgeleid uit artikel 12 van de Grondwet en uit artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens op die bepaling te worden toegepast.

B.7.2. Tijdens de parlementaire voorbereiding van de in het geding zijnde wet werd in verband met het begrip « daad die strijdig is met de eerlijke handelsgebruiken » benadrukt dat dit « deel uitmaakt[e] van onze rechtspraak » en dat er over dat begrip « heel wat rechtspraak [bestond] », althans in de relatie tussen handelaars (*Parl. St.*, Kamer, 1989-1990, nr. 1240/20, p. 134). Verder werd nog gepreciseerd :

« De schending van een wettelijke of van om het even welke reglementaire beschikking, deze wet inbegrepen, is dus een daad die door dit artikel verboden wordt, van zodra zij aan de overtreder een economisch voordeel biedt ten nadele van degenen die deze beschikking respecteren.

Er moet op gewezen worden dat, zoals in het verleden, de algemene verbodsclausule van dit artikel door zijn aanvullende aard [...] ook [zal kunnen worden aangewend] voor gevallen die niet uitdrukkelijk elders in de wet beoogd worden of die niet volledig in het kader van de praktijken, die door deze wet gereguleerd of verboden worden, passen » (*Parl. St.*, Senaat, 1984-1985, nr. 947/1, p. 46).

Met betrekking tot het verbod van zulke handelwijzen tegenover consumenten werd opgemerkt :

« Het begrip 'eerlijke handelsgebruiken' werd evenwel vaak genoeg beschreven in rechtspraak en rechtsleer. Mocht men dit vervangen door het begrip misleidende of oneerlijke praktijken, dan zou er geen enkel houvast meer zijn. Niets belet dat er zich met betrekking tot

de handelingen die strijdig zijn met de eerlijke gebruiken en de belangen van de consumenten kunnen schaden, een even rijke jurisprudentie zal ontwikkelen als degene die zich ontwikkeld heeft met betrekking tot artikel 54 van de huidige wet » (*Parl. St.*, Kamer, 1989-1990, nr. 1240/20, p. 134).

En :

« Dit artikel, dat een belangrijke vernieuwing is, vormt het equivalent van artikel 74 en maakt het mogelijk elke daad te verbieden die strijdig is met de eerlijke handelsgebruiken en die de economische belangen, in de ruimste betekenis van het woord, van een of meerdere consumenten zou kunnen schaden.

De elementen van de commentaar bij artikel 74 kunnen grotendeels op dit artikel toegepast worden. Er werd van deze daden geen enkele lijst opgesteld.

De rechtspraak zal ze geleidelijk definiëren » (*Parl. St.*, Senaat, 1984-1985, nr. 947/1, p 46).

B.7.3. Een met de eerlijke handelsgebruiken strijdige daad kan voortvloeien zowel uit een schending van de wet in ruime zin als uit het stellen van een daad die strijdig is met de algemene zorgvuldigheidsnorm.

Volgens het Hof van Cassatie dient die daad te worden beschouwd als een gebrek aan loyaliteit die een beroepsbeoefenaar moet hebben ten aanzien van de consumenten (*Cass.*, 17 oktober 1997, *Arr. Cass.*, 1997, nr. 414). In dat opzicht kan de rechter rekening houden met de specifieke situatie van bepaalde categorieën van consumenten en met de noodzaak ze meer te beschermen (*Cass.*, 12 oktober 2000, *Arr. Cass.*, 2000, nr. 544).

B.8.1. De aard van de te beschermen rechtsgoederen, met name die van de consument, kan de wetgever ertoe aanzetten deze maximaal te beschermen. Door de complexiteit van de problematiek van de oneerlijke handelspraktijken kunnen specifieke wettelijke voorschriften niet steeds een adequate bescherming waarborgen.

Bij de beoordeling van die verplichting in het licht van het wettigheidsbeginsel in strafzaken, moet voor ogen worden gehouden dat ze is gericht tot personen die beroepsmatig handelen en over goede informatie beschikken of kunnen beschikken ten aanzien van de wenselijkheid van hun gedragingen, zodat mag worden verwacht dat ze steeds de nodige waakzaamheid aan de dag leggen bij het onderkennen van de commerciële daden die de exploitatie van hun onderneming met zich brengt.

B.8.2. Het begrip « eerlijke handelsgebruiken » is vaak het voorwerp geweest van een uitgebreide rechtspraak. Bovendien is tijdens de parlementaire voorbereiding herhaaldelijk erop gewezen dat de wetgever naar die rechtspraak wilde verwijzen. De in het geding zijnde wet neemt aldus een begrip van een vroegere wetgeving over dat in de rechtspraak derwijze is gepreciseerd dat het voor de rechtsonderhorige voldoende duidelijk is om zijn gedrag erop af te stemmen.

B.9. De tweede prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Ten aanzien van de derde prejudiciële vraag

B.10. Met zijn derde prejudiciële vraag verzoekt de verwijzende rechter het Hof in hoofdzaak zich uit te spreken over de bestaanbaarheid van artikel 113 van de in het geding zijnde wet met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, doordat de waarborgen die zijn opgenomen in de artikelen 1, 44/6 en 44/11 van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, niet van toepassing zijn op de door de Minister aangestelde ambtenaren wanneer zij, krachtens de in het geding zijnde bepaling, processen-verbaal opstellen.

B.11.1. Artikel 1 van de voormelde wet van 5 augustus 1992 bepaalt :

« De politiediensten vervullen hun opdrachten onder het gezag en de verantwoordelijkheid van de overheden die daartoe door of krachtens de wet worden aangewezen.

Bij het vervullen van hun opdrachten van bestuurlijke of gerechtelijke politie, waken de politiediensten over de naleving en dragen zij bij tot de bescherming van de individuele rechten en vrijheden, evenals tot de democratische ontwikkeling van de maatschappij.

Om hun opdrachten te vervullen, gebruiken zij slechts dwangmiddelen onder de voorwaarden die door de wet worden bepaald ».

B.11.2. Artikel 44/6 van dezelfde wet bepaalt :

« Bij de uitvoering van hun opdrachten van gerechtelijke politie delen de politiediensten de inlichtingen en gegevens bedoeld in artikel 44/1, eerste lid, aan de bevoegde gerechtelijke overheden mee, overeenkomstig wat is bepaald bij de artikelen 28*bis*, 28*ter*, 55 en 56 van het Wetboek van Strafvordering ».

B.11.3. Artikel 44/11 van dezelfde wet bepaalt :

« Elke politieambtenaar die willens en wetens inlichtingen en gegevens die van belang zijn voor de uitoefening van de strafvordering of de handhaving van de openbare orde achterhoudt en nalaat door te zenden aan de algemene nationale gegevensbank overeenkomstig artikel 44/4, derde lid, wordt gestraft met gevangenisstraf van één maand tot zes maanden en een geldboete van zesentwintig tot vijfhonderd frank of met één van die straffen alleen.

De bepalingen van boek I van het Strafwetboek, hoofdstuk VII en artikel 85 niet uitgezonderd, zijn toepasselijk op dit misdrijf ».

B.12.1. Overeenkomstig artikel 113, § 1, van de in het geding zijnde wet, zijn zowel de officieren van gerechtelijke politie als de door de Minister aangestelde ambtenaren bevoegd om in die aangelegenheid processen-verbaal op te stellen. De inbreuken op de wetgeving op de handelspraktijken worden dus door twee verschillende diensten opgespoord. Het is niet onredelijk dat de ene, die meer gespecialiseerd is dan de andere, gemachtigd is een grotere verscheidenheid van maatregelen te nemen en bijgevolg een meer uitgebreide beoordelingsbevoegdheid bezit.

B.12.2. Overigens, om een ongelijke toepassing van de wet te voorkomen, bepaalt artikel 113, § 4 van de in het geding zijnde wet dat de aangestelde ambtenaren hun taak uitoefenen onder het toezicht van de procureur-generaal.

De aangestelde ambtenaren vallen weliswaar niet binnen het toepassingsgebied van de strafbaarstelling van artikel 44/11 van de wet van 5 augustus 1992. Zij worden echter gestraft met een analoge sanctie krachtens artikel 241 van het Strafwetboek.

B.12.3. Ten slotte, gelet op het zeer technische karakter van de in het geding zijnde wetgeving en op de daarmee samenhangende moeilijkheid om de inbreuken op die wetgeving vast te stellen, is het niet onredelijk dat aan de processen-verbaal die door de aangestelde ambtenaren worden opgesteld, een bijzondere wettelijke bewijswaarde is toegekend, die een uitzondering vormt op de algemene regel dat een proces-verbaal geldt als loutere inlichting.

B.13. Het onderzoek van de bestaanbaarheid van de in het geding zijnde bepaling met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens leidt niet tot een andere conclusie.

B.14. De derde prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

- De artikelen 94 en 103 van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument schenden niet artikel 12, tweede lid, van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 7 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

- Artikel 113 van dezelfde wet schendt niet de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, al dan niet in samenhang gelezen met artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op de openbare terechtzitting van 14 oktober 2010.

De griffier,

De voorzitter,

P.-Y. Dutilleux

M. Melchior